OBC
ORQUESTRA SIMFÒNICA
DE BARCELONA
I NACIONAL DE CATALUNYA

TEMPORADA
DE CONCERTS
'08-09

31

Programa de mà
dimarts 5 de maig de 2009

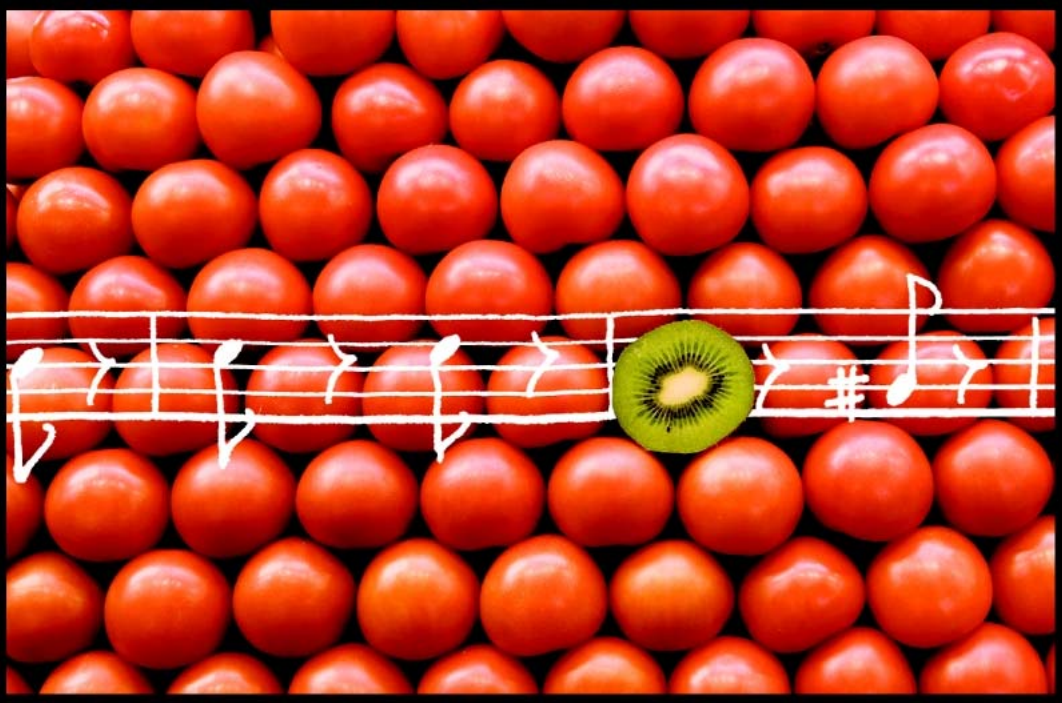

JOVE ORQUESTRA NACIONAL DE CATALUNYA

Manel Valdivieso director · **Gwynne Geyer** soprano

L'AUDITORI

Programa 31
Sala 1 Pau Casals

MAIG 09

DIMARTS 5 / 21 h

Manel Valdivieso director
Gwynne Geyer soprano

Les durades són aproximades. La pausa serà de 20 minuts.

I part

Ramon Humet
(Barcelona, 1968)

Sol de Primavera. Estrena. Obra encàrrec de la JONC 12 min

Richard Strauss
(Munic, 1864 - Garmisch-Partenkirchen, Baviera, 1949)

Vier letzte Lieder (Quatre últimes cançons), Trv 296 (1948) 24 min

Frühling (Primavera)
September (Setembre)
Bein Schlafengehen (A l'hora de dormir)
Im Abendrot (Al capvespre)

Gwynne Geyer soprano

II part

Gustav Mahler
(Kalixte, Bohèmia, 1860 – Viena, 1911)

Simfonia núm. 4 en sol major (1892) 54 min

Bedächtig. Nicht eilen
In gemächlicher Bewegung. Ohne Hast

Ruhevoll (Poco adagio)
Sehr behaglich

Programa presentat per

Correspondències: Mahler i Strauss, el lied com a essència

Tot i que un equivalent a ***Les quatre últimes cançons*** de Strauss és *El cant de la terra* de Mahler, la seva ***Quarta simfonia*** comparteix el cant al dolor i a l'amor de la vida des de la subjectivitat del veritable viatger tal com l'entenia Baudelaire: la de la persona que parteix per no tornar. D'alguna manera, un vincle entre elles podria ser aquest: "En el meu principi hi ha la meva fi; a la meva fi hi ha el meu principi". Mahler i Strauss van ser dos postwagnerians que van portar el llenguatge tonal allà on assenyalava *Tristany i Isolda***:** el tempteig de la atonalitat, l'ambigüitat tonal i la tonalitat evolutiva. Ho van fer per camins divergents, però amb fites convergents. Com va dir Mahler, "Strauss i jo cavem túnels en costats diferents de la mateixa muntanya, i ja ens trobarem". Per això tots dos, sobretot Strauss, que va viure fins a l'any 1949, es van convertir en incòmodes relíquies d'un romanticisme revalorat per la sensibilitat postmoderna, enfrontada al rebuig, aleshores "modern", de l'emoció i la melodia de les avantguardes.
Tant Strauss com Mahler van catalitzar una conflagració de diversos gèneres musicals i van edificar la seva obra a partir del *lied* romàntic, transmutant-lo en poema simfònic (Strauss) i en simfonia (Mahler), entenent-los com a complexos sonors en els quals hi cabia de tot. D'angles oposats, van participar en l'antic debat sobre si la música instrumental havia de crear el seu propi text o l'havia de servir. Una dicotomia que tots dos exemplifiquen perfectament: Strauss va ser un creador totpoderós que vestia els textos segons la conveniència allà on el poema descobria a Mahler una essència musical latent. Ho demostren ***Les quatre últimes cançons***, que neixen d'un text i són fruit d'una agrupació fortuïta, mentre que la ***Quarta simfonia*** és la creació orgànica d'un text que busca la seva música.
Totes dues obres van més enllà i aporten reflexions filosòfiques i teològiques. En el cas de Mahler, cal recordar que al judaisme no hi ha una recompensa si es compleixen les lleis de Déu, no hi ha un paradís. Només hi ha el seu amor. D'aquí neix la preocupació per una resurrecció sense judici a la *Segona simfonia* i la visió celestial en aquesta ***Quarta***, vista com una revelació contra la cultura de la promesa. Per aquest motiu un crític jueu recomanava escoltar-la com es llegiria un text hebreu, en direcció invertida des del final cap al començament. Això ens situa a la gènesi de la *Cinquena simfonia* en trobar el tema de quatre notes del destí i una prefiguració del rondó al primer moviment de la ***Quarta.***
A partir d'*El cavaller de la rosa* hi ha en Strauss un univers neoclassicista que a Mahler només es vehicula a la ***Quarta.*** Aquesta es pot entendre com una retractació de la cosmogonia de les simfonies anteriors, mentre que els *lieder* straussians són un comiat vital al *lied* romàntic. En totes dues obres hi ha una culminació d'etapes que justifica la

nostàlgia que emanen: els *lieder* participen d'una visió idíl·lica; la simfonia, d'una visió idealista. A més, remeten a l'extinció en un tot universal que desmaterialitza fragàncies que entrellacen naturalesa i ànima, llum i foscor. Reflexionen sobre la mort i el deixar de ser: els *lieder* s'ho plantegen com un alliberament de la vida semblant a *El cant de la terra* de Mahler, mentre que la ***Quarta*** ho fa des de la injustícia i amb sarcasme, perquè neix d'una realitat opressora i busca un gir existencial que es resoldrà a la *Cinquena*.

Tant Mahler com Strauss van ser compositors atrevits i meticulosos en les combinacions tímbriques. La faceta de tots dos com a directors d'orquestra i coneixedors de Berlioz justifica una instrumentació molt rica. Curiosament, les obres en programa prescindeixen de trombons i tuba (excepte els dos darrers ***lieder***), tenen intervencions del primer violí solista i es basen en el lirisme i el refinament. A més, la veu femenina hi figura entesa com una projecció de l'etern femení, com l'encarnació d'una realitat metafísica.

Strauss era un mestre dels idil·lis musicals, i aquest és l'esperit que domina el cicle, inspirat en tres poemes de Hermann Hesse i un de Joseph von Eichendorff. Hi ha un reposicionament esperançat que converteix en serenitat el que era revolta a *Mort i transfiguració* i en resignació el que era dolor profund a les *Metamorfosis*. Predominen les frases extenses, els ritmes lents, les modulacions abundants i un entramat polifònic equilibrat entre la veu i l'orquestra. *Früling* expressa el retrobament amorós amb coloracions melismàtiques i fruïció constant de l'orquestra, que capta brillantment la inquietud i l'energia creixent de la primavera. L'evocatiu *September* sobreposa de ritmes diferents i es vertebra amb tres motius musicals vinculats a tres idees clau del poema que ja s'han sentit al quart vers: les fulles que cauen –tresets descendents en notes agudes–, la pluja freda –frase descendent la primera nota de la qual és llarga– i la fi de l'estiu –petita ornamentació a la paraula *Sommer* i referides. *Bein Schlafegehen* comparteix l'estètica decadent d'òperes com *El cavaller de la rosa* i *Ariadne auf Naxos*, mentre que *Im Abendrot* és la més densa en textures, anterior a les altres i afegida per l'editor Ernst Roth. Malgrat el títol que tenen, no són exactament els últims *lieder* que Strauss va compondre, però sí els més importants.

Pel que fa a la ***Quarta simfonia***, està tan emparentada amb la *Tercera* com allunyada dels seus conceptes i la seva construcció. Aquesta complementarietat la trobem al poema *Correspondències* de Baudelaire, que comparteix referències i elements en clau decadent amb el cicle *Des Knaben Wunderhorn,* d'on procedeix el *lied Das himmlische Leben* del darrer moviment. Enllestit l'any 1892, havia de ser el setè moviment de la *Tercera simfonia* i té reminiscències de música lleugera, amb un aire de barcarola estilitzada. Al primer moviment, els cascavells tenen una finalitat doble: l'expressiva, en remetre al món infantil, i la formal, en indicar l'estructura sonatística (exposició, repetició variada, desenvolupament, reexposició). Al segon moviment, un *ländler* amb dos trios lírics, el violí solista juga amb l'*scordatura* –afinació més aguda que crea un xoc harmònic– per suggerir una dansa de la mort típica de pintures germàniques antigues. El tercer, *Adagio*, és un rondó excels amb variacions a la coda del qual trobem una explosió en *fortissimo* que obre les portes del paradís i enuncia la melodia del *lied*.

Finalment, les estrenes també van tenir una acollida diferent. Els ***lieder*** de Strauss es van estrenar el 22 de maig de 1950 al Royal Albert Hall, amb la gran *soprano* Kirsten Flagstad i l'orquestra Philharmonia dirigida pel mític Wilhelm Furtwängler, en una memorable sessió localitzable en CD. En canvi, la ***Simfonia***, dirigida per Mahler el 25 de novembre de 1901 a Munic, no va ser entesa i va tenir una mala acollida general. Malgrat tot, juntament amb la *Primera simfonia*, l'*Adagietto* de la *Cinquena* i *El cant de la terra*, la ***Quarta*** va mantenir mínimament viu el nom de Gustav Mahler fins al *boom* dels anys seixanta del segle passat.

… i Humet, també, com a fusió de natura i mort

Sol de primavera és la sisena obra orquestral de Ramon Humet i la més generosa en mitjans. Comparteix els preceptes conceptuals exposats en Strauss i Mahler, i, com a *Vent transparent* del mateix Humet, s'inspira en un breu poema escrit pel monjo zen Daido Ichi'i abans de morir. Per això és una reflexió que presenta la mort com una il·luminació espiritual.
L'obra evoluciona en un *continuum* que sorgeix d'una energia inconscient, a partir de la qual s'emula un origen i una extinció, exposats com un flux vital schopenhaurià que s'associa al motiu generador de l'obra (la, si do, fa, mi bemoll). Si el tractament harmònic s'apropa a l'espectralisme, el de l'orquestra s'emparenta a l'inici amb Strauss (grans masses sonores i coloristes) i a l'extinció amb Mahler (en el detallisme i la fisonomia cambrística). A més, juga amb un concepte escènic desenvolupat orgànicament on hi ha molts elements autònoms que interaccionen i amb una escriptura plena d'efectes d'estètica que recorda a la de Messiaen, Ligeti o Adams.

Albert Ferrer Flamarich

Manel Valdivieso director

Nascut a Barcelona, va fer els seus estudis musicals a l'Escolania de Montserrat i als conservatoris de Badalona i Barcelona. Després, va completar la seva formació estudiant anàlisi amb Benet Casablancas i direcció d'orquestra amb Ros Marbà. Actualment, és director titular i artístic de la JONC des del 2001.

Després de guanyar el I Concurso para Jóvenes Directores Españoles, organitzat per l'Orquesta Ciudad de Granada, va iniciar una intensa activitat que l'ha dut a dirigir el gran repertori simfònic amb les orquestres més destacades del país: La Corunya, Granada, Tenerife, Bilbao, Castella i Lleó, Còrdova, Sevilla, Astúries, Balears, Nacional i Simfònica de Madrid, Real Filharmonia, Simfònica de Galícia i la de RTVE.

Paral·lelament, entra en el món de l'òpera i debuta al Gran Teatre del Liceu, al Teatro Real de Madrid i a l'Òpera de Washington DC, convidat per Plàcido Domingo. Entre d'altres títols, dirigeix *L'elisir d'amore*, *El barber de Sevilla*, *Carmen*, *Il Trittico*, *Madame Buterfly*, *Il Trovatore*, *Turandot, Tosca* i *The Turn of the Screw,* entre d'altres.

Valdivieso ha enregistrat obres de compositors catalans actuals per a Harmonia Mundi, Naxos, TV3, Catalunya Música i Columna Música i ha dirigit una nova producció de *Lucia de Lammermoor* a l'Òpera Nacional de Corea (2008) i la temporada actual, 2008-2009, ha col·laborat amb l'Orquestra Simfònica de Frankfurt, la de la Comunitat de Madrid, la Filharmònica de Màlaga i la Simfònica Nacional de Colòmbia.

Manel Valdivieso va dirigir l'OBC per darrera vegada el mes de juny de 2008.

Gwynne Geyer soprano

Durant les darreres temporades, la soprano nord-americana Gwynne Geyer ha actuat als escenaris més importants del món: a Barcelona amb el rol d'Ellen Oxford a *Peter Grimes*, el rol protagonista *d'Ariadne auf Naxos* al Spleto USA Festival, i La Scala de Milà (2004) en el rol de Madame Lidoine a *Dialogues des Carmélites* amb Ricardo Mutti. Gwynne Geyer va debutar al Festival de Glyndebourne el 2008 amb la seva primera interpretació de *Lady Billows* (Albert Herring). D'entre les actuacions d'àmbit internacional més recents podem destacar *Madame Lidoine* al Teatro Real de Madrid i a la New York Opera, i el rol d'Elsa a *Lohengrin* també a Madrid. Va debutar professionalment en el rol de Nedda a *I Pagliacci*.

L'any 2000 va interpretar Musetta de *La Bohème* al Metropolitan Opera i a l'Ópera Bastille de París on també va cantar *Katya Kabanova, Jenufa* a la Fenice de Venècia i al Real Teatro di San Carlo de Nàpols, *Rusalka* a la Seattle Opera, *Madame Lidoine* a l'Òpera d'Àmsterdam, *L'or del Rin* a Madrid i *Lohengrin* al Liceu de Barcelona. Entre d'altres moments culminants de la seva carrera cal destacar les actuacions al Metropolitan Opera com a Rosalinda al *Ratpenat*, el rol protagonista de *Rusalka,* el de Margarita a *Faust*, Eva a *Die Meistersinger* i Marenka a *La núvia venuda.* A més, ha interpretat *Jenufa* a Amsterdam, Cincinnati i Toronto, *Marenka* a Ginebra i Toronto i, a l'Arena di Verona, els rols de Micaela a *Carmen* i de Mimi a *La Bohème*. Va debutar a l'Òpera de Viena en el paper d'Antonia a *Els contes d'Hoffmann*, i a la Canadian Opera Company en el de Violetta a *La Traviata*. També ha estrenat *Gräfin Mariza,* en el paper protagonista d'aquesta obra de Kalman, a l'Òpera de Santa Fe.

En concert Geyer ha interpretat la *Simfonia núm. 8* de Mahler amb l'Orquestra Simfònica Nacional de Mèxic al Palacio de Bellas Artes i, dirigida per Edo de Waart, amb la Filharmònica de la Ràdio d'Holanda, també en enregistrament per a BMG. A més, ha cantat el *Glòria* de Rossini al Festival de Bergen (Noruega) i el *War Requiem* de Britten sota la batuta de John Nelson. També ha actuat amb les orquestres de Cleveland, Minnesota i Filadèlfia, la Filharmònica de Los Angeles i les simfòniques de Motreal i St. Louis i la National Symphony Orchestra.

Gwynne Geyer participa en la Temporada de l'OBC per primera vegada en aquest concert.

Jove Orquestra Nacional de Catalunya

La Jove Orquestra Nacional de Catalunya neix el setembre de 1993 amb el nom de Jove Orquestra Simfònica de Catalunya (JOSC). No va ser fins al 1999 que va passar a anomenar-se com ara, JONC. L'Orquestra va ser dirigida per Josep Pons des de la seva fundació fins a l'any 2001, any en què Manel Valdivieso n'agafa el relleu com a director artístic.

L'any 1999 es va constituir la Fundació JONC per aglutinar el nombre creixent d' iniciatives que en el seu sí anaven prenent forma. El seu Patronat està integrat per diversos representants de la Generalitat de Catalunya, del cercle cultural i musical català i, alhora, el president de la Generalitat n'és el president honorífic.

Des del seu naixement, els objectius principals de la JONC han estat: facilitar una formació orquestral integral als joves músics del nostre país, col·laborar activament en la inserció dels joves músics en la vida laboral i contribuir a la formació i a l'enriquiment de nous públics. Tot això es du a terme mitjançant encontres de treball, classes, conferències, concerts, programes de ràdio i televisió, edició de materials educatius pensats per a diferents públics i altres produccions.

La Fundació Jove Orquestra Nacional de Catalunya inclou tres orquestres diferents:

La **JONC Alevins,** formada per joves músics menors de 18 anys. El seu objectiu és la introducció al treball d'orquestra d'alta qualitat.
La **JONC,** formada per joves fins als 25 anys i que té per objectiu principal la formació orquestral integral.
La **JONC Filharmonia,** orientada a culminar els objectius educatius i artístics de la JONC mitjançant produccions amb criteris professionals. La seva finalitat és oferir una formació post acadèmica als joves músics i facilitar-los l'accés a la vida professional.

La JONC ha participat en els festivals i sales de concerts més importants del país, sota la direcció de mestres del prestigi de Josep Pons, Guy van Waas, Ernest Martínez Izquierdo, Jordi Mora, Manel Valdivieso, Barry Sargent, Jan Caeyers, Robert King, Paul Goodwin, Andrew Parrott, Antoni Ros Marbà, Lutz Köhler, Salvador Mas, Edmon Colomer i Karl Anton Rickenbacher.

La Jove Orquestra Nacional de Catalunya va participar per darrera vegada en la Temporada de l'OBC el mes de maig de 2003 en un concert extraordinari.

SUGGERIMENTS DISCOGRÀFICS

Ana María Davila, crític musical

Ramon Humet *Sol de primavera*

No consta cap enregistrament comercialitzat

Richard Strauss *Vier letzte Lieder* (Quatre últimes cançons)

· Orquestra Simfònica de la Ràdio de Berlín
Elisabeth Schwarzkopf, soprano – George Szell, director –EMI (1969)

· Orquestra Philharmonia
Kirsten Flagstad, soprano – Wilhelm Furtwängler, director – Testament (1950)

· Orquestra Filharmònica de Berlín
Gundula Janowitz, soprano – Herbert von Karajan, director – Deutsche Grammophon (1973)

· Orquestra Filharmònica de Munic
Renée Fleming, soprano – Christian Thielemann – Decca (2008)

· Orquestra de la Gewandhaus de Leipzig

Jessye Norman, soprano – Kurt Masur, director – Philips (1982)

· Orquestra Filharmònica de Berlín
Karita Mattila, soprano – Claudio Abbado, director – Deutsche Grammophon (1998)

Gustav Mahler *Simfonia núm. 4 en sol major*

· Philharmonia Orchestra
Elisabeth Schwarzkopf, soprano – Otto Klemperer, director – EMI (1961)

· Orquestra Filharmònica de Berlín
Edith Mathis, soprano – Herbert von Karajan, director – Deutsche Grammophon (1979)

· Orquestra Filharmònica de Berlín
Renée Fleming, soprano – Claudio Abbado, director – Deutsche Grammophon (2005)

· Orquestra de Cleveland
Judith Raskin, soprano – George Szell, director – Sony (1965)

· Orquestra de Cleveland
Juliane Banse, soprano – Pierre Boulez, director – Deutsche Grammophon (1998)

· Orquestra Simfònica de Chicago
Kiri Te Kanawa, soprano – Georg Solti, director – Decca (1983)